

Голас Радзімы

№ 15 (1637)
17 красавіка 1980 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Рэспубліканскі Дом кіно ў Мінску стаў пастаянным месцам сустрэч аматараў мастацтва з вядомымі музыкантамі, артыстамі, спевакамі, лепшымі самадзейнымі калектывамі краіны. НА ЗДЫМКУ: выступае ансамбль скрыпачоў Беларускага рэспубліканскага Палаца культуры прафсаюзаў, лаўрэат Усесаюзнага фестываля самадзейнай мастацкай творчасці працоўных.
Фота А. БІРЫЛКІ.

**З вялікім стараннем адбіраў
для будучай кнігі Эдуард
Паўлюць свае распрацоўкі...**

«Пошук вяпчае поспех»

стар. 3

**ПЕРШ-НАПЕРШ — ЗДАРОУЕ.
НЯЛЁГКА РАСКРЫЦЬ ТАЙНЫ
ДЗІУНЫХ З'ЯЎ**

«Женская ли это профессия»,
«Исследователи над океаном»

стар. 4

**ВАСІЛЬ БЫКАУ: «...УСЕ, ПРА ШТО Я
ПІШУ, ТАК АБО ІНАКШ БЫЛО»**

«Ад імя майго павалення»

стар. 6

У ПАЛЁЦЕ «САЮЗ-35»

З ПАВЕДАМЛЕННЯЎ ТАСС

У адпаведнасці з праграмай даследавання касмічнай прасторы 9 красавіка 1980 года ў 16 гадзін 38 мінут маскоўскага часу ў Савецкім Саюзе ажыццёўлены запуск касмічнага карабля «Саюз-35».

Касмічны карабель пілатуе экіпаж у саставе камандзіра карабля падпалкоўніка Папова Леаніда Іванавіча і бортінжынера, Героя Савецкага Саюза лётчыка-касманauta СССР Руміна Валерыя Віктаравіча.

10 красавіка 1980 года ў 18 гадзін 16 мінут маскоўскага часу ажыццёўлена стыкоўка касмічнага карабля «Саюз-35» з арбітальным комплексам «Салют-6» — «Прагрэс-8».

Карабель «Саюз-35» прыстыкаваны да станцыі з боку пераходнага адсеку. Пасля праверкі герметычнасці стыкоўчага вузла касманautaў

Леанід Папоў і Валерый Румін адкрылі ўнутраныя люкі і перайшлі ў памяшканне станцыі. На каляязмной арбіце зноў функцыяніруе пілатуемы навукова-даследчы комплекс «Салют-6» — «Саюз» — «Прагрэс».

Навуковая станцыя «Салют-6» здзяйсняе палёт больш двух з палавінай гадоў. За гэты перыяд паспяхова выкананы праграмы самых працяглых у гісторыі касманautaўкі экспедыцый — 96, 140 і 175 сутак і чатырох экспедыцый наведвання.

У працэсе эксплуатацыі станцыі «Салют-6» паспяхова прайшла апрацоўка прынцыпова новай сістэма забеспячэння пілатуемага комплексу з дапамогай аўтаматычных груза-вых транспартных караблёў «Прагрэс», даставіўшых на ар-

біту неабходную колькасць паліва, абсталявання, апаратуры і расходных матэрыялаў для забеспячэння жыццядзейнасці экіпажаў і правядзення навуковых даследаванняў і эксперыментаў.

Пасля дадатковай праверкі бартавых сістэм і апаратуры станцыі экіпажу трэба выканаць неабходныя прафілактычныя мерапрыемствы і замену асобных прыбораў і канструкцый для забеспячэння далейшай эксплуатацыі станцыі.

Навуковая праграма работ на борце станцыі прадугледжвае вывучэнне прыродных рэсурсаў Зямлі, тэхналагічныя, астрафізічныя і тэхнічныя эксперыменты, медыка-біялагічныя даследаванні.

Экіпаж пачаў выкананне запланаванай праграмы палёту.

У адпаведнасці з праграмай біялагічных эксперыментаў касманautaў ўключылі ў работу ўстаноўкі «Аззіс», «Вазон» і «Малахіт», з дапамогай якіх будзе праводзіцца вывучэнне росту раслін ва ўмовах касмічнага палёту. Устаноўка «Малахіт», дастаўленая на

станцыю караблём «Саюз-35», з'яўляецца мініяцюрнай аранжарэяй з растуцьмі архідэямі. Як лічаць спецыялісты, назіранне за развіццём гэтых прыгожых кветак даць магчымасць атрымаць не толькі новыя навуковыя звесткі, але і будзе садзейнічаць стварэнню ў экіпажа адчування дадатковага

камфорту і добрага настрою.

Паводле даных тэлеметрычнай інфармацыі, бартавыя сістэмы арбітальнага навукова-даследчага комплексу «Салют-6» — «Саюз-35» — «Прагрэс-8» — функцыяніруюць нармальна.

Самаадчуванне Леаніда Папова і Валерыя Руміна добрае.

**Падпалкоўнік
ПАПОЎ**

Леанід Іванавіч

Камандзір касмічнага карабля Леанід Іванавіч ПАПОЎ нарадзіўся 31 жніўня 1945 года ў горадзе Александрыя Кіраваградскай вобласці. У 1968 годзе ён закончыў Чарнігаўскае вышэйшае ваеннае авіяцыйнае вучылішча лётчыкаў. Затым служыў лётчыкам-знішчальнікам у Ваенна-Паветраных Сілах.

У атрад касманautaў Л. Папоў залічаны ў 1970 годзе. Ён прайшоў поўны курс падрыхтоўкі да палётаў па праграме пілатуемага карабля «Саюз» і арбітальнай станцыі «Салют», пры гэтым праявіў глыбокія веды і тэхнічную эрудыцыю. Прымаў удзел у кіраванні палётамі касмічных апаратаў.

Леанід Іванавіч — член Камуністычнай партыі Савецкага Саюза з 1971 года.

У 1976 годзе без адрыву ад работы ў Цэнтры падрыхтоўкі касманautaў Л. Папоў закончыў Ваенна-паветраную акадэмію імя Ю. Гагарына.

РУМІН

Валерый Віктаравіч

Герой Савецкага Саюза лётчык-касманauta СССР Валерый Віктаравіч РУМІН нарадзіўся 16 жніўня 1939 года ў Камсамольску-на-Амуры.

У 1961 годзе пасля заканчэння службы ў радах Савецкай Арміі В. Румін паступіў на факультэт электронікі і вылічальна-рашаючай тэхнікі Маскоўскага лётна-тэхнічнага інстытута. Пасля заканчэння інстытута Валерый Віктаравіч працаваў у канструктарскім бюро, дзе праявіў сябе эрудзіраваным і ініцыятыўным інжынерам, удзельнічаў у распрацоўцы і стварэнні новых узораў касмічнай тэхнікі. Прымаў актыўны ўдзел у кіраванні палётамі пілатуемых касмічных караблёў і арбітальных станцыяў.

В. Румін — член Камуністычнай партыі Савецкага Саюза з 1972 года.

У атрад касманautaў Валерый Віктаравіч залічаны ў 1973 годзе.

В. Румін зрабіў два касмічныя палёты. Першы — у кастрычніку 1977 года на караблі «Саюз-25», другі — самы працяглы ў гісторыі касманautaўкі — у час работы на станцыі Салют-6 — карабля «Саюз-32» і «Саюз-34» у 1979 годзе.

ШТУЧНЫЯ АЗЁРЫ

Не пазнаць поле, якое размешчана паміж вёскамі Бражкі і Зеляночы калгаса «Камунар» у Калінкавіцкім раёне. На былой пустэчы ўзнікла штучнае возера плошчай 38,3 гектара. На беразе ўстаноўлены дзве помпавыя станцыі для перакачкі вады. Магутнасць кожнай — 250 кубічных метраў у секунду. У асобных месцах глыбіня вадаёма дасягае 3,7 метра. Хутка сюды завязуць маляўкі рыб.

Штучныя азёры створаны таксама ў саўгасах «Ненач», «Азарычы». Воды іх выкарыстоўваюцца для арашэння палёў.

Калінкавіцкія меліяратары зараз ствараюць штучны вадаём непдалёку ад вёскі Аляксандраўка ў саўгасе «Галывічы». Яго плошча — 65 гектараў. Хутка будзе здадзена ў эксплуатацыю возера і на эксперыментальнай базе «Ліпава».

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

ШЫНОЦЬ... ТОКІ

Токі высокай частаты (ТВЧ) становяцца інструментам швейнікаў. На Мінскай скургалантарэйнай фабрыцы бригада наватараў стварыла спецыяльную аснастку для зваркі вырабаў з дапамогай ТВЧ. Новая тэхналогія ўдвая павысіла прадукцыйнасць працы. Значна зніжаны расход матэрыялаў.

ДОМ КУЛЬТУРЫ ДЛЯ ГЛУХІХ

У Гомелі адкрыўся абласны Дом культуры Беларускага таварыства глухых. У ім размясціліся глядзельныя залы, бібліятэка, пакой для заняткаў калектываў мастацкай самадзейнасці і інш.

НЯСВІЖЧЫНА БУДУЕЦА

Летась на капітальнае будаўніцтва ў Нясвіжскім раёне выдаткавана 10 мільёнаў рублёў. Пабудавана звыш дваццаці буйных аб'ектаў. Сто сем'яў справілі наваселлі. У Гарадзеі ўступіў у строй універмаг. У райсельгастэхніцы будуюцца вучэбны пункт па падрыхтоўцы механізатараў. Узводзіцца жылыя дамы ў калгасах «Беларусь», «Новае жыццё», імя Калініна, «Радзіма», на эксперыментальнай базе «Ганусава».

ФАБРЫКА ФУТРАВЫХ ВЫРАБАЎ

У Салігорску будуюцца фабрыка па пашыву вырабаў са штучнага футра. Яе праектная магутнасць — звыш 600 тысяч штук вырабаў у год. Асноўная прадукцыя — паліто для жанчын і дзяўчынак.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

СОНЦА

БАЦЬКОЎСКАГА КРАЮ

У раённым Доме культуры Крычава разгорнута выстаўка работ маладога мастака П. Сцябіхава. У экспазіцыі — каля дваццаці аquareльных аркушаў. Яны падкупаюць дакладнасць назіранняў, любоўю да зямлі дзядоў і прадзедаў, у іх шмат святла, сонца.

АХОУВАЕМ ПРЫРОДУ

Больш чым паўмільёна чалавек значацца ў радах Гомельскага абласнога Таварыства аховы прыроды. Толькі ў мінулым годзе сіламі грамадскасці ў вобласці закладзена 60 паркаў, 136 сквераў, 48 гектараў гадавальнікаў, уздоўж дарог і вуліц высаджаны тысячы дрэў. На чатырох тысячч гектараў замацаваны пяскі, лагчыны і берагі рэк.

ШЫНЫ ДЛЯ ВОЛАТАЎ

Першую партыю буйных пакрышак стварылі баварыйскія шыннікі для 180-тонных волатаў «БелАЗ». Спецыялістам і рабочым давялося распрацоўваць унікальнае абсталяванне і асвойваць новую тэхналогію. Шынагігант мае дыяметр больш за 3,5 метра, а вагаць 3,5 тоны. Яна — бяскрыпная. Для сярыйнага выпуску незвычайных шын будзе пабудаваны спецыяльны завод.

«ХАРОШКІ» У МАСКВЕ

З вялікім поспехам прайшлі на сцэнах Масквы выступленні фальклорна-харэаграфічнага ансамбля Беларускай філармоніі «Харошкі». Гучанне старажытных інструментаў —

ЯК НАРАДЖАЎСЯ САВЕЦКІ СУД

ЧЫЕ ІНТАРЭСЫ АБАРАНЯЦЬ

Калі народны камісар юстыцыі Дзмітрый Курскі ў лістападзе 1917 года прыйшоў у будынак Маскоўскага акруговага суда ў Крамлі, ён знайшоў там толькі кур'ераў. На заклік камісарыята, які апублікаваў у газетах запрашэнне юрыстам ісці працаваць у новыя савецкія суды, ніхто не адгукнуўся. Якім жа быў дарэвалюцыйны суд, што стаў у апазіцыю да народнай улады?

ПРЫ ЗАЧЫНЕННЫХ ДЗВЯРАХ

Царскі суд быў найбольш рэакцыйнай часткай дзяржаўнай машыны. У. І. Ленін даў яму такую характарыстыку: «...суд чыноўнікаў з безгалоснымі паслоўнымі прадстаўнікамі, зачыненых дзверы суда, нямае маўчанне друку, падтасаваныя сведкі: заводскае начальства, заводскія вартуны, паліцэйскія, што білі народ, салдаты, якія стралялі ў рабочых».

Зусім зразумела, што суд абараняў інтарэсы маёмасных класаў. Яго рашэнні, жорсткія меры пакарання былі накіраваны супраць народа. Суд прыгаворваў, напрыклад, да расстрэлу рабочых, якія агітавалі за забастоўку. Карупцыя была звычайнай з'явай у дзейнасці судовых чыноўнікаў.

НАРОД СТВАРАЕ СВОЙ СУД

З першых дзён рэвалюцыі працоўныя сталі разганяць прагніўшы апарат царскай юстыцыі і ствараць дэмакратычныя суды. Ужо ў кастрычніку 1917 года на Выбаргскай старане ў Петраградзе (цяпер Ленінград) адкрыў сваё пасяджэнне першы новы суд,

старшыней якога быў абраны рабочы Іван Чакін. Прынцыпам дзейнасці гэтага суда было: «судзіць не па царскіх законах, а па сумленню». Прыгавор выносіўся адкрытым галасаваннем усіх прысутных ў зале.

Неўзабаве, 22 лістапада 1917 года, быў прыняты Дэкрэт аб судзе, які аб'явіў аб ліквідацыі ўсіх дарэвалюцыйных судовых устаноў. Узамен утвараліся на выбарных асновах з прадстаўнікоў працоўных мясцовых народных суды, якія разглядалі справы ў складзе аднаго пастаяннага судзі і двух народных засядацеляў.

Нараджэнне савецкай юстыцыі было сустрэта ўнутранай рэакцыяй у шткі. Газета «Русские ведомости» пісала, што знішчэнне старых судов «такое ж плённае, як аб'явіць аб ліквідацыі гандлю або адмяненні суднаходнасць Волгі».

Між тым рэвалюцыйны декрэт зусім не адмяняў тое нямногае пазітыўнае, што было ў старой юрыдычнай сістэме. Напрыклад, новыя суды маглі кіравацца старымі законамі, калі яны не былі адменены Савецкай уладай і не супярэчылі рэвалюцыйнаму сумленню і праваўсведамленню. Дзяржава праланавала супрацоўніцтва старшым спецыялістам — суддзям міравых судов — ніжэйшага звяна судовай сістэмы. Сярод іх былі людзі, якія лаяльна адносіліся да новай, рэвалюцыйнай улады. Таму яны маглі быць выбраны ў новыя суды. Аднак іх было нямнога, і ў асноўным народнымі суддзямі сталі

● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ●

ліры, гудка, цымбал унесла асаблівыя фарбы ў музычнае суправаджэнне ўсіх выконваемых артыстамі нумароў. Жаночы вакальны квартэт «Купалінка», які ўваходзіць у ансамбль, пазнаёміў слухачоў з лепшымі ўзорамі песеннага фальклора беларускага народа.

У праграме — ігравы танец «Гусарыкі», што бытуе ў вёсцы Харошкі, вясковая полька «Крутуха», харэаграфічная сюіта «Субота» і іншыя арыгінальныя нумары. Нядаўна ў сталіцы прайшлі таксама гастролі любімых масквічамі вакальна-інструментальных ансамбляў «Песняры» і «Верасы».

«ПТУШКАГОРАД»

НА ДНЯПРЫ

Недалёка ад Магілёва на беразе Дняпра паўстаў вялікі вытворчы карпус бройлернай фабрыкі. А крыху паводдала —

За працоўныя дасягненні Баранавіцкі баваўняны камбінат узнагароджаны пераходным Чырвоным сцягам ЦК КПСС, Савета Міністраў ССРСР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ з занясеннем на Дошку гонару галоўнай выстаўкі краіны — ВДНГ. Прадпрыемства пастаянна абнаўляе свой асартымент. **НА ЗДЫМКУ:** новыя тканіны дэманструюць маладыя працаўніцы Людміла АБЕЛЬЧУК і Ліля МАКАРЭВІЧ.

● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ●

ты, хто прайшоў школу рэвалюцыі.

Усе яны, вядома, не мелі юрыдычных ведаў і ніякага вопыту судовай работы. Трэба было навучыць, дапамагчы. З першых дзён рэвалюцыі новыя суддзі сталі вучыцца права — на рабочых факультэтах і вясельных семінарах, у інстытутах. Вялікая прага ведаў, пажанжана на рабочую працавітасць, зрабіла сваю справу. Цяпер у краіне 96 працэнтаў суддзяў маюць вышэйшую юрыдычную адукацыю.

НА ДЭМАКРАТЫЧНЫХ АСНОВАХ

Першы дэкрэт аб судзе заклаў фундамент савецкай судовай сістэмы, замацаваў яе прынцыпы: выбарнасць суддзяў, публічнасць судовага разбіральніцтва, удзел народных засядацеляў у ажыццяўленні правасуддзя, нацыянальная мова судаводства.

Савецкае права адмовілася ад прынцыпу назначаемасці суддзяў. Гэта было зроблена ў мэтах павышэння ролі грамадства, грамадзян у ажыццяўленні правасуддзя. Народныя суддзі выбіраюцца на сваю пасаду насельніцтвам на аснове ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні тэрмінам на 5 гадоў. Іх не мае права пазбавіць паўнамоцтваў ні адна службовая асоба, яны могуць быць адзваны толькі па рашэнню выбаршчыкаў. Народні з суддзей правасуддзю ажыццяўляюць народныя засядацелі. Яны ўносяць у судовую дзейнасць свой жыццёвы вопыт, дапамагаюць вынесці судовае рашэнне ў адпаведнасці з жыццёвай праўдай. Народныя засядацелі выбіраюцца на агульных сходках калектываў прадпрыемстваў і устаноў. На прайшоўшых у 1976—1977 гадах выбарах выбраны 694 тысячы засядацеляў, прычым іх склад абнавіўся напалавіну. Яны практычна

шматпаварховыя жылыя будынкі для работнікаў прадпрыемства. Усе працэсы па гадоўлі птушкі механізаваны і аўтаматызаваны. Гэта дазваляе аднаму аператару даглядаць каля 40 тысяч куранят. Праектная магутнасць фабрыкі — тры мільёна бройлераў у год, або пяць тысяч тон дыэтэчнага мяса.

ЗАПРАШАЕ «МЯДУХА»

Лепшыя прадпрыемствы грамадскага харчавання Мінска будуць абслугоўваць удзельнікаў і гасцей Алімпіяды-80. Напэўна, спадабаецца ўсім і рэканструяванае кафе «Мядуха». Размешчанае насупраць стадыёна «Дынама», дзе будуць праходзіць гульні футбольнага турніра, яно прыцягвае да сябе ўтульнасцю. А пышкі на мяду, квасы, аладкі, беларуская мачанка і іншыя фірменныя стравы не патрабуюць рэкламы.

КНИГУ ПИША РАБОЧЫ

ПОШУК ВЯНЧАЕ ПОСПЕХ

Эдзік з Аркадзем, сынам каваля Юркевіча, звычайна прыбегалі ў кузню чуць свет. Савалі кавалкі металу ў агонь, раздзімалі яго адслужыўшымі сваё чорнымі мяхамі. Цяжкімі малаткамі, ледзь утрымліваючы на накавальні распаленае жалеза доўгімі абцугамі, рабілі нажы. Праўда, былі тыя нажы падобныя на вялікія кліны, якімі ў вёсцы раскаляюць сукаватыя дубовыя цуркі.

Спачатку Юркевіч злаваў, выганяў дзяцей з кузні — маўляў, вугалю за вамі не набрацца, патрэбна кавалка металу на месцы не знайсці. А потым прывык. Не-не ды і падкажа, як лепш біць малатком, каб нож сапраўды выйшаў падобны на нож, а не на клін. Радаваўся Юркевіч, што ў хлопчыкаў пачынае нешта атрымлівацца, метал набывае патрэбную форму. Асабліва кемлівым быў Эдзік. Яму не трэба два разы паказаць.

Цешыў сябе надзеяй Юркевіч, што вырастуць з дзяцей добрыя кавалі і застануцца тут, у іх Варонічах. І працаваць будуць не ў старой драўлянай кузні, а ў новай цаглянай — у праўленні калгаса паказвалі яе праект...

Але аднойчы Юркевіч не дачакаўся дзяцей. Дома, калі закончылі вячэраць, кавалі напужарт спытаў у сына:

— Што ж вы, памочнікі, сёння да мяне не прыйшлі?

— І заўтра, тата, не прыйдзе, — адказаў Аркадз.

— Гэта чаму ж? — здзівіўся бацька.

— Нас сёння дзядзька Пеця на трактары катаў, дазволі і заўтра прыйсці, — растлумачыў сын. — Мы цяпер на трактарыстаў вучыцца будзем...

Бацька ў адказ толькі паціснуў плячыма.

— Справа ваша, — і дадаў: Трактарыстамі таксама добра быць...

Лёс распарадзіўся па-іншаму. Эдзік Паўлюць рана страціў бацькоў. У 1946-ым шаснаццацігадовым падлеткам паехаў хлопец з Вароніч у Мінск: вырашыў стаць рабочым. Тады ў Беларускай сталіцы якраз пачалося будаўніцтва трактарнага, аўтамабільнага заводоў і іншых прадпрыемстваў. Трэба было аднаўляць разбураны ў вайну горад, а рабочых рук не хапала.

Але нягледзячы на такі час, Савецкі ўрад абергаў падлеткаў ад цяжкай фізічнай працы. Таму спачатку давалася Эдуарду сесці за парту. Паўлюць паступіў у прафесійна-тэхнічнае вучылішча.

— Пасля вайны, — успамінае

Эдуард Іосіфавіч, — многія мае ровеснікі засталіся сіротамі. Але не адчувалі мы сябе адзінокімі. Нас забяспечылі абмундзіраваннем, жылём, харчаваннем, падручнікамі. Займаліся ў добра абсталяваных класах і майстэрнях, а вялі заняткі вопытнымі педагогі. Скончыў вучылішча — ідзі на любое прадпрыемства: усюды патрэбны рабочыя, асабліва мае спецыяльнасці, слесары-інструментальшчыкі.

Ужо на рамонтным заводзе, дзе пачалася рабочая біяграфія Паўлюць, стаў ён цікавіцца тэхнічнай творчасцю. Тэмы падказвала само жыццё.

За адной рацыяналізатарскай прапановай і вынаходствам ішлі іншыя. Яго творчую работу заўважылі, заахвоцвалі, давалі магчымасць быць на іншых прадпрыемствах, знаёміцца з навінкамі замежных і айчынных распрацовак.

Аднойчы з групай беларускіх наватараў ён прыехаў у Маскву. Тут праходзіла французская тэхнічная выстаўка. Увагу рацыяналізатараў і вынаходнікаў прыцягнуў трохпазіцыйны станок: на ім можна было гнуць пруток, рэзаць метал, высякаць вокны ў сталёвых лістах.

— Хітрая машына, — сказаў тады адзін з таварышаў Паўлюць.

— Хітрая, ды не зусім, — адказаў Эдуард. — Разумныя галовы яе прыдумалі, а давесці да канца не змоглі. Удасканаленне патрабуецца.

І Паўлюць стаў пералічваць недахопы станка. Эдуарду прыйшла думка зрабіць па такому прынцыпу дзевяння свой станок, але ўнесці канструктыўныя ўдасканаленні.

У вытворчым аб'яднанні «Гарызонт», дзе працуе слесар-інструментальшчык Паўлюць, для яго стварылі ўсе неабходныя ўмовы. За кароткі час рабочы прадумаў будучую канструкцыю станка. І тут ён сутыкнуўся з вялікімі цяжкасцямі. Многія камплектуючыя дэталі станка немагчыма было вырабіць чыста слясарным шляхам, патрабавалася дапамога токара, фрэзероўшчыка. А каб даць ім заданне — трэба зрабіць чарчэж. Але ведаў для гэтага ў Эдуарда якраз і не хапала. Сямі класаў было яўна малавата. Праўда, станок з дапамогай інжынерна-тэхнічных работнікаў аб'яднання Паўлюць зрабіў. Абсталяванне выгадна адрознівалася ад французскага.

Пасля гэтага выпадку Эдуард рашыў працягваць вучобу ў школе рабочай моладзі. Скончыў яе сем год назад.

Падручнікі — гэта само сабой. А колькі тэхнічнай літаратуры перабірае рацыяналізатар, не раз затрымліваючыся пасля работы ў заводскай бібліятэцы! Затое як гэта ўсе спатрэбіцца ў творчым пошуку. Асабліва ганарыцца Паўлюць сваім дзесяціпазіцыйным станком. На гэтым універсальным абсталяванні можна не толькі рэзаць метал на загатоўкі, але і прабіваць у ліставой сталі фігурныя вокны, вырабляць дэталі розных канфігурацый і памераў — сагнутыя, колца і вуглападобныя...

Аб сваіх распрацоўках Эдуард Іосіфавіч расказвае ў часопісах «Рацыяналізатар і изобретатель», «Промышленность Белоруссии», цэнтральных і мясцовых газетах, дзеліцца навінкамі з рацыяналізатарамі іншых прадпрыемстваў — Свядлоўска, Чэлябінска, Ленінграда. А нязрэдка наватары краіны прыязджаюць да яго ў госці. Дома ў Эдуарда Паўлюць многа мініяцюрных станкоў, універсальных інструмент у поўную велічыню — можна наглядна азнаёміцца з навінкамі, выпрабаваць у рабоце.

Аднойчы зазірнуў да Паўлюць заслужаны рацыяналізатар БССР стругальшчык Мінскага завода аўтаматычных ліній Леанід Патаповіч. Эдуард Іосіфавіч паскардзіўся яму, што шмат часу займаюць адказы на пісьмы з прадпрыемстваў і проста ад аматараў тэхнічнай творчасці. А яны часта звяртаюцца з просьбай то выслаць чарчэжы, а то і цэлы комплект інструменту. Ідуць гэтыя пісьмы і з розных куткоў нашай краіны і нават з-за мяжы — Польшчы, Балгарыі, Румыніі.

— А чаму б табе, Эдуард Іосіфавіч, не абагуліць свае распрацоўкі ў кнізе, — падаў думку Патаповіч. — Матэрыял набярэцца цікавы.

З вялікім стараннем адбіраў для будучай кнігі Эдуард Паўлюць свае распрацоўкі. Халяваўся, калі прынёс гатовы рукапіс у выдавецтва «Ураджай». Адсюль рукапіс трапіў да спецыялістаў. І вось, нарэшце, атрыманы доўгачаканы водгук.

У першай палавіне гэтага года кніга Эдуарда Паўлюць «Механізацыя слясарных работ» будзе выдадзена.

У заключэнне адкрыем невялікі сакрэт наватара. Цяпер Паўлюць працуе над рукапісам яшчэ адной кнігі, у якую ўвойдуць яго апошнія распрацоўкі. Творчы пошук рабочага не спыняецца.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

Вучоны пачынаецца са школьнай парты — так лічаць супрацоўнікі гродзенскага АДДЗЕЛА рэгуляцыі абмену рэчываў АН БССР. Каля ста дзяцей кожны год спецыялізуецца ў гэтай навуковай установе ў галіне біяфізікі, біяарганічнай хіміі, эксперыментальнай медыцыны. **НА ЗДЫМКАХ:** кандыдат біялагічных навук А. ВАСКАБОЕЎ вядзе заняткі са школьнікамі; рыхтуецца абсталяванне да правядзення эксперыменту.

Леў СІМКІН,

кандыдат юрыдычных навук.

Идут годы. Меняются ракеты, космонавты. Но те же команды звучат в Байконуре, что и в апреле 1961 года. Гагаринская эстафета продолжается девятнадцать лет.

И снова, на этот раз юбилейный, рапорт. Попов — пятидесятый космонавт, стартовавший с космодрома Байконур. Сорок шесть советских космонавтов, четыре представителя братских социалистических стран шага-

ли к ракете по бетону легендарного космодрома.

Космонавтика уверенно вошла в жизнь человечества. Изменилась за это время и космическая техника, пройдя путь от первых кораблей «Восток» до станции многоцелевого назначения типа «Салют-6». Сейчас в нашем распоряжении прекрасная станция, способная решать многие научные и практические задачи. С мо-

мента полета первого «Салюта» прошло менее десяти лет. Темпы прогресса космонавтики удивительны. И в этом огромная заслуга тех, кто конструирует космическую технику и собирает наши орбитальные дома-лаборатории, кто их испытывает на Земле. Создание в СССР орбитальных станций, длительная работа экипажей на их борту показали научную обоснованность и перспективность этого пути в развитии современной космонавтики.

ЖЕНСКАЯ ЛИ ЭТО ПРОФЕССИЯ?

О перспективах участия женщин в космических полетах корреспондент АПН Марина ВАСИЛЬЕВА беседует с руководителем подготовки советских космонавтов дважды Героем Советского Союза генерал-лейтенантом Владимиром ШАТАЛОВЫМ.

— Если провести опрос о самой интересной профессии XX века, то космонавтика, пожалуй, займет первое место. Однако пока она является преимущественно привилегией мужчин. Как вы, Владимир Александрович, объясните тот факт, что после полета Валентины Терешковой женщины не участвовали в космических полетах?

— Одна из причин — недостаточно комфортные условия на борту первых космических кораблей. По нашим сегодняшним понятиям они были очень малы и тесны, а нагрузка на человеческий организм во время полета достаточно велика.

Нельзя сказать, что космос встретил землян с распростертыми объятиями. По мере увеличения продолжительности полета возрастает влияние космоса на организм человека. В этих условиях мы просто не имели морального права подвергать таким нагрузкам представительниц лучшей половины человечества.

За последующие годы мы глубже поняли механизм воздействия невесомости на человека, разработали достаточно надежную методику, обеспечивающую сохранение работоспособности в космосе. Изменился режим труда и отдыха космонавтов, созданы новые костюмы, новые «стадионы» на орбите.

Последний 175-суточный полет космонавтов Владимира Ляхова и Валерия Рюмина показал, что мы достигли крупных успехов в борьбе с влиянием невесомости. Думаю, что и после более длительных полетов работоспособность космонавтов останется на таком же уровне. Вместе с тем рассчитывать, что космонавты должны вернуться такими же, как улетели в космос, наверное, практически невозможно, так же как и здесь, на Земле, уходя утром на работу, трудно рассчитывать, что вернешься домой таким же трудоспособным. Работа есть работа. И все же сейчас наши возможности значительно расширились, гораздо глубже стали знания о космосе. Это позволяет уже по-другому смотреть на полеты женщин. Еще основатель ракетостроения Константин Циолковский говорил об освоении космоса, его «оживании». Длительные, скажем, до года и более командировки на орбиту, работу в экспедициях на поверхности Луны, а когда-нибудь и Марса просто невозможно себе представить без женщин. Это было бы своего рода нарушением прав человека. Да и женщины нам такого скорее всего не простили бы.

— Каковы перспективы участия женщин в будущих полетах?

— Все мы стали свидетелями небывалого полета орбитальной станции второго поколения «Салют-6», обладающей двумя стыковочными узлами. Это дает возможность посылать на орбиту пилотируемые и автоматические транспортные корабли, что имеет громадное значение с точки зрения повышения эффективности космических полетов. Пополнение расходуемых запасов, возможность замены отслужившего свой срок оборудования увеличивает продолжительность службы станции. Кроме того, транспортными кораблями можно доставлять на орбиту дополнительное научное оборудование, ме-

нять, расширять программу исследований. Например, на борт «Салют-6» были доставлены такие приборы, как «Кристалл», «Сплав-01», радиотелескоп, по своим размерам равный трехэтажному дому. Новая станция дала нам возможность осуществлять экспедиции посещения.

Это то, что касается технического аспекта. Но есть еще и другой — моральный. Транспортные корабли везут космонавтам письма родных и близких, книги, новые фильмы, музыкальные записи и существенные земные добавки к нашему «космическому» столу в виде свежих яблок, помидоров, лука и так далее. После порошков и концентратов, составляющих традиционное меню космонавта, они кажутся особенно вкусными.

Итак, условия работы на орбите становятся все более комфортными. И вот эта тенденция к постоянному совершенствованию условий орбитальной работы позволяет оптимистически относиться к участию женщин в космических полетах.

— Как женский организм переносит космос?

— В настоящее время нам ясны механизмы воздействия космоса на мужской организм. Трое суток полета Валентины Терешковой, мы считаем, прошли совершенно безболезненно и не имели каких-либо отрицательных последствий. Можно предположить, что и более длительные полеты не окажут на женщин какого-либо серьезного влияния. Но женщины все-таки остаются женщинами, поэтому критерием правильности этого предположения будет практика. Наверное, увеличение продолжительности их полета будет очень осторожным, с тщательным исследованием после каждого из них.

— Готовят ли в настоящее время советских женщин к полетам в космос?

— Пока нет. Но думаю, что дальше терпеть засилье мужчин в космосе они не будут. Мне, как руководителю подготовки советских космонавтов, приходится получать огромное количество писем от женщин. В них представительницы прекрасного пола проявляют живой интерес к участию в космических полетах и активно выступают за равноправие в космосе.

— Какой возраст вы считаете наиболее приемлемым для участия в экспериментах на орбите?

— Возраст сейчас — понятие относительное даже здесь, на Земле, а уж в космосе тем более. Для тех, кто начинает свой путь в космос, это должны быть годы, когда человек наиболее здоров, молод и крепок. Говоря техническим языком, обладает наибольшим запасом прочности. С другой стороны, начинающие работать в этой области должны не только иметь достаточный багаж знаний, но и обладать определенным жизненным опытом. Поэтому оптимальным я считаю возраст примерно 24-25-26 лет.

Если же человек прошел «космическую» школу, да еще и летал, то, вероятно, и 30, и 40, и 50 лет еще не предел. У нас летали космонавты, которым было около 50 лет. Есть случаи, когда космонавты в этом возрасте готовились к очередным полетам.

Лётчик-касманэўт Герой Савецкага Саюза Генадзь Сарафанав наведваў Мінскі трактарны завод.
НА ЗДЫМКУ: памятны сувенір касманэўту ўручае намеснік сакратара парткома завода Л. ВАСІЛЬКОВА.

Фота А. АСТАПАВА.

ИССЛЕДОВАТЕЛИ НАД ОКЕАНОМ

Уже после полета Юрия Гагарина стали очевидными те перспективы, которые открывают непосредственные наблюдения океана с борта космических пилотируемых аппаратов. Появились первые фотографии поверхности океана, на которых четко отражались мощные струи течений, фронтальные зоны, резко контрастные по цвету обширные пятна и полосы. Но нужен был четко отработанный метод визуальных наблюдений, который бы позволил полнее использовать возможности самого совершенного «оптического прибора» — глаза человека на борту космических кораблей и орбитальных станций для получения информации о состоянии поверхности океана...

В 1978 году на орбитальную станцию «Салют-6» отправилась вторая основная экспедиция в составе Владимира Коваленко и Александра Иванченкова. У экипажа были установлены тесные научные контакты с учеными Всесоюзного научно-исследовательского института морского рыбного хозяйства и океанографии (ВНИРО). Перед космонавтами ставилась конкретная задача изучения природной среды и биологической продуктивности Мирового океана.

Во время сеансов связи космонавты сообщали о наблюдаемых объектах, консультировались с учеными. Данные экипажа проверялись в океане. Совместная работа космонавтов и ученых быстро дала результаты. Были установлены признаки для определения в видимой части спектра излучения таких динамических образований на поверхности океана, как фронтальные зоны, зоны поднятия к поверхности глубинных вод, вихрей и т. п., а также признаки высокой биологической продуктивности в различных районах океана.

Особое внимание Владимир Коваленко уделял наблюдениям за развитием отдельных вихревых циркуляций на поверхности океана, которые лишь сравнительно недавно стали известны науке. Оказалось, что такие вихри в океане представляют собой не случайное, а часто повторяющееся явление и могут рассматриваться как естественный элемент общей циркуляции вод. Было отмечено совершенно исключительное явление — резкое холмообразное изменение уровня Индийского океана на подходах к Тиморскому морю. Сообщение об этом было настолько неожиданным, что у некоторых ученых возникло сомнение в реальности результатов наблюдений. Некоторое время спустя они были полностью подтверждены.

Совместная работа ученых ВНИРО была продолжена с экипажем третьей основной экспедиции на борту «Салюта-6» Владимиром Ляховым и Валерием Рюминым. Космонавтами не только были расширены полученные ранее результаты, но и серьезно повышена их практическая значимость. Повторные наблюдения дали возможность установить сезонные изменения динамически активных зон и интенсивности биологической продуктивности в установленных ранее районах, изменения их положения в зависимости от времени года. Кроме того, были обнаружены и новые продуктивные районы в открытых водах океана.

В июле 1979 года от космонавтов поступило чрезвычайно важное сообщение: в северо-западной части Индийского океана у 4-го градуса северной широты экипаж заметил резкое, вытянутое с запада на восток холмообразное поднятие уровня воды.

Космонавты задали ученым еще одну загадку. Подобные явления в океане совершенно не были известны. Можно лишь предполагать, что они не редки и что именно с ними связаны неожиданные исчезновения кораблей при совершенно спокойной погоде. Теперь нужно думать о причинах, вызывающих столь резкие и быстрые изменения уровня воды в открытом океане.

Работа экипажей «Салюта-6» еще раз доказывает необходимость участия космонавтов в разработке методов наблюдений океана с борта автоматических искусственных спутников Земли. Только с помощью человека можно «научить» автоматические приборы исследовать океан.

Алексей МУРОМЦЕВ, профессор, заведующий лабораторией Всесоюзного научно-исследовательского института морского рыбного хозяйства и океанографии.

Найдаўна на першынстве краіны па тэнісу, якое праходзіла ў Мінску, ганаровым госцем быў намеснік Федэрацыі тэніса СССР двойчы Герой Савецкага Саюза лётчык-касманэўт Б. Валынаў.

НА ЗДЫМКУ: Б. ВАЛЫНАЎ гутарыць з беларускімі спартсменамі С. ЦЯЦЕРЫНЫМ [злева] і С. ЛЕАНЮКОМ.

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

**пішучь
землякі**

[Заканчэнне.]

Пачатак у № 14 за 1980 год.

Паважанае рэдакцыя «Голас Радзімы», аддзел Саюза савецкіх грамадзян Беларусі нашага горада шле сардэчныя віншаванні да вашага сярэбранага юбілею.

Жадаем вам, дарагія сябры, поспехаў у вашай вышароднай працы, добрага здароўя і асабістага шчасця!

Па даручэнню аддзела ССГБ горада Сент-Нікласа Н. РУДАКОВА.

Дарагія суайчыннікі! Я чытаю вашу газету «Голас Радзімы» пяць гадоў. Вельмі люблю нашу родную беларускую мову і сваю Радзіму. Але мне давялося пакінуць Беларусь у 1928 годзе, таму што тады яна знаходзілася пад уладай буржуазнай Польшчы і жыццё было вельмі цяжкім. Тут, у Канадзе, ёсць прагрэсіўная газета землякоў. Спачатку яна называлася «Канадскі гудок», цяпер — «Вестник». Я чытаю яе з самага прыезду сюды. Але калі я ўбачыў беларускую газету «Голас Радзімы», то вельмі абрадаваўся і зацікавіўся. Мне прыемна ўсведамляць, што родная Беларусь жыве і працівае. Аб гэтым, аб сённяшнім Дні Рэспублікі, аб сваіх родных месцах я даведваюся з вашай газеты. Дзякуй вам за гэта!

Віншую вас з юбілеем!
Пётр ХІЛЬКЕВІЧ.
Канада.

Вось ужо 23 гады з вялікім хваляваннем чытаю вашу газету, асабліва тая артыкулы, дзе пішацца аб маіх родных месцах, аб Старабіне або Слуцку. Гэтыя артыкулы я захоўваю і перачытваю па некалькі разоў. Не ведаю, як іншым, а мне мая Радзіма часта сніцца. Два разы мне пашчасціла пабыць у дарагіх сэрцу мясцінах — у 1957 і 1969 гадах. У час гэтых паездак я заўважыў, як хутка мяняецца жыццё землякоў да лепшага. Тады я ўсё здымаў на кінаплёнку і цяпер часта гляджу гэты фільм. Але, вядома, за тры адзінаццаць гадоў, што я не бачыў родных месцаў, вельмі многае там змянілася. Я рады, бо ў асноўным ведаю, што робіцца на Радзіме, якія і дзе будуцца новыя заводы і фабрыкі, як мяняюцца гарады і вёскі, як жывуць людзі. Гэтым я абавязаны вашай газеце.

Дарагія сябры! Віншую вас з дваццаціпяцігадовым юбілеем газеты «Голас Радзімы»! Жадаю вам і ўсяму нашаму народу моцнага здароўя, радаснага і шчаслівага жыцця на многія гады!

Іван ГІЛЕУСКІ.
ЗША.

Я чытаю «Голас Радзімы» я вельмі даўно, но нахожу яе вельмі цікавай, хоць я не ўсё яшчэ разумю па-беларуску. В вучэнні мовы мне вельмі дапамагае газета. І ввообще, интересно знать о жизни наших людей, обо всех событиях на Родине. Мне лично газета помогла найти много друзей, а также воссоздать облик Белоруссии и полюбить ее.

Самые интересные проблемы для меня — культурно-просветительные. Желательно, чтобы в газете печатались произведения белорусских классиков. Еще меня очень интересует природа, все, что с ней связано. С большим интересом прочла бы об оленеводстве в Сибири и других северных краях. И, конечно, каждый из нас с удовольствием бы прочел в газете о своей родной деревне или городе.

Надежда РУДАКОВА.
Бельгия.

У 1964 годзе на ўстаноўчым сходзе, які ўтварыў Беларускае таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом, была высокая ацэнка дзейнасці Рыгора Раманавіча як старшыні Беларускай секцыі. «Бясспрэчную ўдзячнасць закінутых далёка ад Радзімы суайчыннікаў, — гаварылася ў дакладзе, — выклікае праца нашага паважанага старшыні секцыі Рыгора Раманавіча Шырмы. Ён неаднаразова сустракаўся з землякамі і выступаў у газеце, узбуджаючы ў іх сэрцах узвышаныя пачуцці да Радзімы. Сустракаўся ён і з дзецьмі нашых землякоў. Рыгору Раманавічу Шырме пішучы пісьмы, і ён імкнецца, каб усе просьбы былі выкананы своєчасова». І зусім невыпадкова Рыгор Раманавіч на гэтым сходзе быў абраны старшынёй прэзідыума Таварыства.

Ён сапраўды ўмеў узбуджаць у сэрцах людзей узвышаныя пачуцці да Радзімы. Калі я задумваюся: чаму? — прыходжу нязменна да аднаго вываду: ён не толькі ведаў душу свайго народа, але і любіў яго глыбока і трывалай сыноўскай любоўю. Ён умеў знайсці ключ да любога чалавека. Сустракаючыся з суайчыннікамі, якія печалі ехаць у Беларусь пасабна і шматлікімі турысцкімі групамі на пачатку 60-х гадоў, Рыгор Раманавіч адчуваў, што гэтыя людзі пазбыліся лёсам: некалі яны вымушаны былі пакінуць Бацькаўшчыну, каб дзесьці ў свеце шукаць прытулак і хлеб надзеі. Цяпер жа яны шчыра радаваліся спатканню з новай Беларуссю — Савецкай. «Мы не можам забываць пра іх, — гаварыў Рыгор Раманавіч у сваім выступленні тады ж у 1964 годзе на ўстаноўчым сходзе. — Беларускае секцыя многа зрабіла, каб выратаваць іх ад духоўнага голаду, але зрабіць трэба яшчэ больш. Я мяркую, што мы мала пасылаем землякам беларускіх песень. А нішто так не сагравае душу, як песня».

Песня, роднае слова — васьмь той ключ да сэрцаў людзей, якім так умела і тонка карыстаўся Рыгор Раманавіч. Калі ён упершыню спаткаўся з дзецьмі землякоў, якіх маткі і бацькі паслалі на лета ў піянерскі лагер пад Мінскам, і пачуў ад іх нашы вершы і песні, нашоу гаворку, Рыгор Раманавіч быў настолькі ўзрушаны, што не мог знайсці слоў, каб выказаць сваё пачуццё. Недзе там, у Бельгіі ці Заходняй Германіі, у Англіі, Францыі ці Фінляндыі, нарадзіліся гэтыя хлопчыкі і дзяўчынкі. Але маткі навучылі іх сваёй роднай мове, сваім песням і танцам, перадалі ім замілаванне і любасць да той краіны, адкуль яны паходзяць — да Савецкага Саюза.

— Перадайце, дзеткі, ад мяне нізкі паклон і ўдзячнасць шчырую вашым маткам, — гаварыў ім Рыгор Раманавіч, — за тое, што яны вас выхавалі такімі.

І потым, звяртаючыся да работнікаў Таварыства, казаў: «Не, такія дзеці не могуць вырасці благамі людзьмі. Хто з іх хоць раз пабудзе ў Крыжоўцы, у нашым піянерскім лагеры, той не стане ворагам Савецкай краіны».

У гутарках з суайчыннікамі Рыгор Раманавіч Шырма станаўся палымным і страсным прапагандыстам нашага ладу жыцця. На яго вачах яно мянялася, ён мог параўноўваць з перажытым, а таму ўсё, што ён гаварыў, гучала пераканаўча. Слухалі яго нашы землякі не толькі з увагай, а з павагай, паціваасцю. Я не памятаю, каб хто-небудзь усумніўся ў праўдзівасці сказанага гэтым вышародным, высокаадукаваным і такім даступным усім чалавекам.

— Наша жыццё прыгажэе з кожным днём, — гаварыў сваім субяседнікам Рыгор Раманавіч, — і гэта не дзеля прыгожага слоўца сказана. Я многа езджу з капэлай па рэспубліцы і многа бачу. Я параўноўваю ўбачанае з тым, якім быў гэты край тады, калі я хадзіў па Беларусі пешкі і басанож, збіраючы песні па вёсках. Нам ёсць аб чым сёння раскажаць вам, нашым землякам, а вам ёсць што паслухаць і паглядзець, бо выехалі вы з Беларусі забітай, цёмнай, лапцюжнай...

Рыгор Раманавіч Шырма вельмі рупіўся, каб праўда пра сённяшні дзень Беларусі і яе народа дайшла да суайчыннікаў, якія жывуць у капіталістычных краінах, а праз іх — і да працоўных людзей гэтых краін.

Калі я ўспамінаю цяпер па-

дзіліся. Мне хочацца прывесці тут ладны кавалак з прамовы Рыгора Раманавіча на прыёме, наладжаным Беларускай секцыяй Камітэта за вяртанне на Радзіму ў гонар гасцей з Амерыкі. Вось што ён сказаў тады:

— Дарагія госці! Дазвольце падняць тост за ваша здароўе, за ваш дабрабыт, за тое, каб вы адсюль, з нашай дарагой Беларусі, павезлі самыя светлыя ўражанні, такія ж светлыя, як наша краіна. Раней газырылі, што Беларусь — гэта грязь, балота ды пясок. У нас сапраўды было ўсё гэта — і грязь, і балота. Але тыя часы прайшлі, і той, хто зрабіў турысцкае падарожжа па Беларусі, змог убачыць яе незвычайнае характэрнае.

Ёсць у нас такі раён — Браслаўшчына. Там сотні азёр, якія па характэру свайму не ўступа-

чутае ад Рыгора Раманавіча ці перачытваю напісанае ім, то бачу, што ён і гаварыў на прыёмах суайчыннікаў, пры розных сустрэчах з імі, і пісаў у «Голас Радзімы» пра адно і тое ж — пра Беларусь. І са здзіўленнем адзначаю, што Рыгор Раманавіч ніколі не паўтараўся. Любімая яго тэма ніколі не выглядала «заезджанай», а словы — пацёртымі ад доўгага і шматразовага карыстання. Пра адвечную людскую тэму — любоў да Радзімы, патрыятызм — ён гаварыў кожны раз паномай, здаецца, тыя ж самыя словы паварочваў нейкай невядомай раней табе гранню, і яны западалі ў душу і выклікалі ў ёй добрыя імкненні, пабуджэллі да дзеяння.

Летам 1961 года ў Мінску гасціла адна з першых груп нашых суайчыннікаў са Злучаных Штатаў Амерыкі. Узначальваў яе Віктар Аляксандравіч Яхантаў, рэдактар газеты «Русский голос», што і сёння выходзіць у Нью-Йорку. Гэта вялікі патрыёт Расіі, чалавек арыстакратычнага паходжання, які палавіну свайго жыцця аддаў прапагандзе ідэй міру і супрацоўніцтва паміж амерыканскім і савецкім народамі, які палымным словам абараняў Савецкі Саюз як ад амерыканскіх, так і ад беларускіх чарнасоценцаў, якімі кішэла даваенная і пасляваенная Амерыка. Апошнія свае гады В. А. Яхантаў дажываў на Радзіме, у Маскве, у дзяржаўнай катэры, на дзяржаўнай пенсіі. Савецкі ўрад адзначыў заслугі Віктара Аляксандравіча як савецкага патрыёта і прапагандыста ідэй міру і дружбы ордэнам Дружбы Народу.

Дык вось у тое лета сустрэліся ўпершыню Рыгор Раманавіч Шырма і Віктар Аляксандравіч Яхантаў. Два патрыёты, верныя сыны сваіх народаў. Вядома ж, гаварылі яны на блізкаму для абодвух тэму — аб Радзіме, Віктар Яхантаў — аб Расіі, а Рыгор Раманавіч — аб Беларусі, бо кожнаму з іх была дарагая тая зямля, дзе яны нара-

жылі. Скандываўскім фіёрдам, а можа і прыгажэйшым за іх. Гэтыя азёры акайманы мяккай цудоўнай прыродай. У нас ёсць выдатныя пушчы — Бела-вешская, Налібоцкая, у якіх адчуваеш сябе, як у самых велічных храмах прыроды. У нас цяжэ славуэта рака Нёман, якая праразае Налібоцкую пушчу і ўбірае ў сябе мноства прытокаў. І калі глядзець, плывучы па Нёману, на іх, то такога характэра пейзажу, можа, і ў Левітана не было. Гэта рака — найчысцейшая. Яна акаймавана вельмі дубамі і ліпамі, якія сыходзяцца над ракой, утвараючы цудоўную фантастычную арку.

У нас ёсць возера Свіцязь, услаўленае Адамам Міцкевічам. Яно незвычайнага характэра і таму стала ў нас дарагім запаведнікам. Па нашай зямлі працякае палавіна Дняпра і Сожа, і яны таксама неад'емная частка красы Беларусі. У нас ёсць і палескія балоты, з якімі мы змагаемся. З гэтых асушаных балот цяпер здымаюць багатыя ўраджай. Раней у нас быў павятовы гарадок Столін і Давід-Гарадок на Палессі, куды можна было дабрацца па Прыпяці толькі на лодках-душэгубах. Цяпер туды пракладваюцца добрыя асфальтаваныя дарогі.

Аднойчы мне з маім калектывам давялося вяртацца дамоў пасля гастроляў у Запар'і. Калі мы ступілі на родную беларускую зямлю, калі ўбачылі, як сінімі хвалямі калышацца жыта, мае таварышы казалі: «Гэтую зямлю цалаваць трэба — яна цудоўная».

Адказаў на гэтыя словы былі не толькі шчырыя воплескі, але і няпрошаныя слёзы на вачах суайчыннікаў з Амерыкі. Рыгор Раманавіч хацеў, каб землякі вынеслі з паездкі па Беларусі, з сустрэч з савецкімі людзьмі любоў і павагу да нашай цудоўнай краіны, да нашага народа, часцінка якога — і гэтыя людзі. І слова, сказанае ім, упала не на камень, а на спрыяльную глебу, яно прарасло парасткамі добра і найлепшых патрыятычных пачуццяў. Дзясягала сваёй мэты і давала

добрая ўсходы і слова, напісанае Рыгорам Раманавічам Шырмам. Усе мы ведаем, што ён быў не толькі выдатным прамоўцам, але і здольным публіцыстам. Ён не толькі кіраваў дзейнасцю Беларускага таварыства «Радзіма» і работай рэдакцыі газеты «Голас Радзімы», але і выступаў на яе старонках. У сваіх артыкулах Рыгор Раманавіч выклікаў чытача на шчырую размову, прымушаў задумацца: хто я і з кім я? Не згубіце Радзіму, бо тады вы згубіце сябе, заклікаў ён суайчыннікаў.

«...Мне прыгадаліся эмігранты старой Расіі, якіх задала на чужыне настальгія, — пісаў у адным з артыкулаў Шырма. — Я бачыў, як Шаляпін за год да смерці кідаўся па гарадах Прыбалтыкі, заяджаў у Вільна, каб глянуць з блізкага далёка праз межы граніц на Расію, Кампазітар Грэчанинаў, які з Парыжа вёў перапіску са мной і карыстаўся меласам беларускага народа ў сваёй творчасці, заўсёды нагадваў мне таго казака з Беларускай песні, які вядзе размову з навакольнай прыродай і ўсклікае: «Раса мая расушча, душа мая жывушча!» Ён збірае расу і прыкладае яе да раненага сэрца. Для кампазітара-стара «жываўшча расою» былі інтанацыі блізкай яму беларускай народнай песнятворчасці, якал ажыўляла творчым трапятаннем раненае настальгія кампазітарскае сэрца. Падчас Вялікай Айчыннай вайны ён прысылае ў Маскву кантату «Вострпеліці, тиран!», прысвечаную Чырвонай Арміі, якая крышыла хрыбет дзікай тыраніі гітлерызму. Сяргей Рахманінаў падчас вайны пасылае з эміграцыі даходы ад сваіх канцэртаў у фонд абароны краіны сацыялізму ад фашысцкіх захопнікаў і завяшчае ёй усю сваю музычную спадчыну. А Вярдніскі! Той Вярдніскі, які падчас грамадзянскай вайны ля франтавых кастроў заклікаў сваімі песнямі белагвардзейцаў на бой з Саветамі, на старасці напрасіўся на Радзіму, а ступіўшы на родную зямлю, упав на калені і аддаў вялікі паклон маці-Радзіме».

Рыгор Раманавіч разумее людзей, якія ў жыцці аступіліся, зрабілі крок не ў тым напрамку, і імкнуўся дапамагчы выправіць сваю памылку, не адарвацца канчаткова, як той сохлы ліст, ад караня — свайго народа. Але ён заўсёды пагарджаў тымі, хто свядома здрадзіў Радзіме. Такіх бадзг ён называў чортапаховае семя, гэта людзі, якія не маюць ні Радзімы, ні сумлення, гатовы прадаць свой народ кожнаму, хто заплаціць, прадаць не толькі за сэрэбранікі, але і за медны грош.

Усю дзейнасць Рыгора Раманавіча Шырмы на ніве культурных сувязей з зарубежнымі суайчыннікамі можна назваць навукай патрыятызму і грамадзянскасці, навукай любіць сгой край і быць верным свайму народу.

І як жа прыемна, хоць і балюча, было чуць у час нядаўняга падарожжа па Канадзе і Злучаных Штатах Амерыкі словы, сказаныя не аднойчы нашымі суайчыннікамі, што жывуць у гэтых краінах: «Шкада, што не стала Рыгора Шырмы... Што гэта за чалавек быў!» Гэта я чуў і ў Федэрацыі рускіх канадцаў, і ў «Русском голосе» ў Нью-Йорку, ад яго землякоў, якія ведалі яго з маленства, ад сяброў па ТБШ і ад людзей, якія з ім ніколі не сустракаліся асабіста.

А гэта быў прости і спагадлівы чалавек, які любіў сваю Беларусь, даражыў сваім народам і ганарыўся, што з яго паходзіць, які гэтую верную любоў завяшчаў усім нам: і тым, хто жыве на Бацькаўшчыне, і хто ад яе далёка. Тым, хто бачыць штодня ўзыход сонца над Радзімай, і тым, для каго гэта сонца чужое.

Вацлаў МАЦКЕВІЧ.

Беларускі празаік Васіль Быкаў — адзін з найбольш паважаных чытачамі сучасных аўтараў. Яго кнігі выдаюцца не толькі на роднай мове, але і ў перакладах на нацыянальныя мовы Краіны Саветаў і народаў свету. Год ад году расце, паглыбляецца цікавасць людзей да творчасці пісьменніка, яго асобы. Інтэрв'ю, якое мы прапануем увазе прыхільнікаў таленту Васіля Быкава, ён даў карэспандэнту «Советской культуры».

Ад імя майго пакалення

Рыхтуючыся да сустрэчы з Васілём Быкавым, збіраюся перш за ўсё спытаць яго аб той пары, калі наперадзе былі толькі светлыя надзеі, мары, што трывожылі душу, калі ў свегах птушак чуўся голас будучага...

Мы сустракаемся ў яго доме на Танкавай вуліцы ў Мінску. Аднак пасля першай часткі майго пытання характэрная маршчына на ілбе майго субяседніка прыкметна паглыбілася. Выраз застылай напружанасці на твары прымусяў мяне спыніцца.

— Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Але... Ведаеце, у Твардоўскага ёсць такое сведчанне, што ён не любіць свайго юнацтва. Я не люблю свайго дзяцінства. Галоднае жыццё, калі трэба ісці ў школу, а няма чаго пасці і апрануць... Адзінае, што было ўдзячнай, — гэта прырода і кнігі. Летам возера, лес, рыбалка. Калі дазваляў час, вядома, бо трэба было працаваць. І трэба, ды і прымушалі. Але ў пісьменніцтва, вядома, прывяла любоў да кнігі. Чытаў, як помню сябе. Першую кнігу мне прачытаў бацька. А ўжо гадоў з дванаццаці пайшла класіка. «Уваскрэсенне», «Ганна Карэніна», «Вайна і мір» Талстога... Гэта, вядома, было рана. А перачытваць не люблю. Усё помню.

Юнаком Быкаў вучыўся ў Віцебскім мастацкім вучылішчы. Хоць сялянскаму хлопчыку ў пэўным сэнсе лягчэй стаць пісьменнікам, чым мастаком або музыкантам, — гэта патрабуе спецыяльнай падрыхтоўкі, якую ў вёсцы практычна атрымаць нельга.

— Я маляваў, як усе дзеці, магчыма, крыху лепш. І, напэўна, таму ў школе мне даводзілася займацца на сценгазетах. У суседняй вёсцы жыў селянін па прозвішчу Бобрык. Пасля грамадзянскай вайны ён прывёз з Сібіры многа кніг, гадавы камплекты «Нивы», «Огонька», некалькі карцін алеем у багетавых рамах, пейзажы. Былі там рэпрадукцыі і артыкулы пра Рэбіна, Крамскога, Каравіна, а таксама Клевера, пейзажы якога мне тады вельмі падабаліся. Усё гэта неяк адгукнулася, загарэлася ў маёй душы. Пачаў даставаць фарбы, маляваць, пісаць у нейкія метадычныя кабінеты. Мне прыслалі адтуль брашуры аб тым, як трэба маляваць. Потым наш піянерскі вожытчык — малады, энергічны хлопец Кандрацкі — паступіў у Віцебскае мастацкае вучылішча. І я туды паехаў і паступіў. Але неўзабаве давялося кінуць: у 1940 годзе адмянілі стыпендыі студэнтам тэхнікумаў. Паехаў дамоў, зноў пайшоў у школу. Потым пачалася вайна.

Васіль Быкаў у час вайны скончыў ваеннае вучылішча, служыў у пяхотце, камандаваў узводам «сараканятак», потым — у знішчальна-процітанкавай артылерыі.

Я неяк прачытала выказванне Чы-

Друкуецца са скарачэннямі.

гіза Айтматава аб тым, што ён не можа адчапіцца ад думкі, што дэс збярог нам Васіля Быкава. Па сведчанню самога Быкава, з васьмідзiesiąці чалавек, якія разам з ім скончылі йхотнае вучылішча, у жывых засталася чацвёрта. Па дакументах і сам В. Быкаў «забіты і пахаваны» ў брацкай магіле каля вёскі Вялікая Севярынаўка на Кіраваградчыне.

— Мне ўжо даводзілася раскаваць аб гэтым.

Гэта было ў студзені сорок чацвёртага. Мы наступалі пад Кіраваградом. Зіма. Стэп. Наш стралковы батальён вёў бой пад Вялікай Севярынаўкай. Стаяла ноч, але было светла ад свежавыпаўшага снегу. Немцы атакавалі раптоўна танкамі на кукурузным полі. Рассеялі батальён і пачалі распраўляцца з намі. Агонь быў вельмі шчыльным. Мы адстрэльваліся. Я быў паранены ў нагу. Мяне прывезлі ў вёску, якая стаяла ў лагчыне. У хаце набралася чалавек пятнаццаць раненых. Ноччу я задрамаў на лаўцы. Раптам чую, нехта будзіць: «Быкаў, Быкаў... Гляджу: чада мной стаіць камандзір батальёна. «Ты паранены?» — «Паранены». — «Хадзіць можаш?» — «Не». — «Наш батальён разграмлі...» Я разумеў, што ён збірае байцоў, каб арганізаваць абарону. Раніцай вёску зноў атакавалі нямецкія танкі, змялі абарону. Я выпайз з хаты на дарогу, дзе мяне падабрала апошняя ехаўшая з сяла павозка. Адзін танк спыніўся насупраць нашай хаты і расстраляў яе. Хата загарэлася. Відавочна, усё гэта назіраў і мой камандзір батальёна, ён вядома, не ведаў, што за пятнаццаць мінут да таго я выпайз на вуліцу. Пасля шпіталь я трапіў у другую частку. Падзеі тых дзён знайшлі адлюстраванне ў апавесці «Мёртвым не баліць», якая найбольш аўтабіяграфічная з усяго мной напісанага.

Васіля Уладзіміравіча многія лічаць чалавекам негаваркім, суровым, які цяжка і неахвотна ідзе на кантакты. Гэта крыху насцярожвала перад сустрэчай. Хоць нешта яўна не сыходзілася ў гэтых характарыстыках з тымі ўражаннямі, якія пакідалі яго кнігі: адкуль жа ў такім выпадку гэта непазбыўная любоў і пяшчота да чалавека, гэта ўсёпранікаючае разуменне іншага? Адкуль такое спачуванне да сваіх герояў? Прызнаюся, я сустрэла іменна такога Быкава, якім ён паўстае са старонак сваіх кніг: адкрытага і добрага, простага і гасціннага, разумнага і чулага.

— ...Калі з'явілася так званая другая хваля ваеннай прозы, калі аб вайне пачалі пісаць былыя лейтэнанты, салдаты, — гэта было сапраўдным адкрыццём: так па-новаму, пранізліва і праўдзіва загучалі словы аб вайне... Я маю на ўвазе кнігі Юрыя Бонда-

рава і Рыгора Бакланава, Віктара Астаф'ева і Яўгена Носава, Юрыя Ганчарова і Канстанціна Вараб'ева. І вядома, Уладзіміра Багамолава, чые кнігі — «Іван», «Зося», а потым і больш позні раман «У жніўні 1944-га» — гэта аголена праўда вайны, амаль дакументальная проза аб ёй. Я не хачу гэтым сказаць, што іншыя аўтары пішуць горш. Проста мне бліжэй тыя, каго я назваў. Іменна іх проза і ўмацавала маё жаданне пісаць пра вайну...

Пісаў я аб тым, што бачыў і перажыў сам, што перажылі мае таварышы. Вядома, у маіх кнігах няма літаральнага паказу жыццёвых сітуацый. Але ўсё, аб чым я пішу, так або інакш БЫЛО.

— Ці быў такі камбат Валашын і сітуацыя, аб якой вы раскаваеце ў апавесці «Яго батальён», — такі ж цяжкі бой і такі ж надзвычай смелы камбат, якога несправядліва адхіляюць ад камандавання і які ўсё роўна працягвае ваяваць?

— У нас быў камандзірам палка Валашын, а прозвішча майго камбата было Кузняцоў. У нейкай меры з яго спісана аблічча майго героя. Кузняцоў да вайны быў настаўнікам — спакойны, роўны, які ўмеў трымаць сябе з падначаленымі. Ён моцна трымаў батальён у падпарадкаванні і ў баі цвёрда кіраваў ім. Наш Кузняцоў не загінуў, як Валашын, ён быў ранены пад Балатоном, а потым я яго не сустракаў.

Што такое камбат на фронце? Гэта як старшыня калгаса: на ім галоўная адказнасць за поспех справы. Камбату загадана наступаць, а немцы не пускаюць, сілы яго таюць, а на-ступаць трэба.

Такіх сітуацый, як у маёй апавесці, на фронце было нямаля. Няўдалыя баі заўсёды звязаны са стратамі.

— Відаць, вашым асабістым вопытам і вызначаецца выбар галоўнага героя — маладога воіна, ці то лейтэнанта, сержанта, радавога?

— Вядома. Сам я быў у стралковых падраздзяленнях, а ў іх амаль усім па восемнаццаць — дваццаць. Бывала, глінец на ланцужок бігучых у атаку — адны хлапчукі. Вось чаму маладыя мае героі. Ведаеце, мне часта пішуць былыя франтавікі. Сярод пісем ёсць і такія: маўляў, усякае было на фронце, але нашошта аб гэтым пісаць? Цяпер варта што-небудзь і забіць, а тое-сёе не грэх і прыкрасіць. Не магу з гэтым згадзіцца. Не магу прыняць і такой формулы, калі аб чалавеку гавораць: ён прайшоў усю вайну — значыць, ён герой. Для нас, франтавікоў, яшчэ важна, кім ён быў на гэтай вайне, дзе служыў. Некаторыя яе ўдзельнікі за ўсю вайну ні разу не выстралілі. Вядома, ад кожнага гэтага і не патрабавалася. Бо армія як дзяржава, у ёй важны і патрэбны і інтэлігент, і начфін, і стралок, і разведчык. Але ступень рызыкі, перажытых цяжкасцей і ўкладу ў Перамогу ў гэтых людзей розныя. Для мяне галоўны герой вайны той, хто твар у твар сыходзіўся з ворагам. Вось чаму я пісаў і буду пісаць менавіта аб такіх героях — непасрэдных удзельніках баёў, франтавіках.

Аднойчы ў мяне спыталі, ці веру я, што энергія такіх людзей, як Іваноўскі («Дажыць да світання» — рэд.), не прападае. Мне здаецца, што перажыванні аднаго чалавека, які ідзе на самаахвяраванне, не павінны прападаць бяследна. Чалавек, які пайшоў на самаахвяраванне, павінен быць упэўнены, што ўчынак патрэбен іншым і будзе на справядліваці ацэнены імі.

— Вы гаварылі, што для пісьменніцкай работы неабходны жыццёвы вопыт. Вашы франтавыя апавесці ствараліся на яго аснове: вы ваявалі ў дзеючай арміі. А як вы пішаце аб беларускіх партызанах, адкуль бераце вашы сюжэты?

— Так, у мяне няма вопыту партызанскай вайны. Але ў Беларусі яго многа. Як, напрыклад, нарадзілася «Воўчай зграя»? У час блакад, акружэнняў насельніцтва хавалася ад фашыстаў у лясах і балотах. Немцы, што называецца, наладжвалі «зоны пустын», знішчалі ўсіх. Вось аб адным такім выпадку мне расказалі, астатняе — справа ўяўлення.

— Дарэчы, аб гэтай апавесці. Помніце, на канферэнцыі чытачоў у лістападзе мінулага года ў Дзяржаўнай бібліятэцы імя Леніна ў вас спыталі, чаму гэтая апавесць мае так званы

«адкрыты канец», чаму Ляўчук прыязджаючы ў горад, дзе жыве вяртаваны ім хлопчык, цяпер ужо дарослы чалавек, як бы пайбываецца гэтай сустрэчы? Тады вы адказалі каротка, што фіналы могуць быць рознымі. У «Трэцяй ракеце», «Альпійскай баладзе», «Абеліску» вы ставіце ў канцы кропку. У «Воўчай зграі» гэта павінен зрабіць чытач.

— Час, на жаль, часта разрывае старыя сувязі, разводзіць людзей, іх кантактаў памянаецца з гадамі.

З другога боку, час зводзіць з новымі людзьмі, з якімі ты нібы ішоў рознымі дарогамі на жыцці, а яны аказваюцца табе блізкімі і дарагімі. Вось з Віктарам Астаф'евым мы разам не ваявалі, юнацкая дружба нас не звязвала, а адносіны ў нас самыя брацкія — нам з ім няма чаго высвятляць, усё ясна.

Таму я і пакінуў «адкрыты канец» — у жыцці ўсё можа быць... Кім яно стала, гэта выратаванае дзіці? Няхай чытач падумае.

— Аб апошняй вашай апавесці «Пайсці і не вярнуцца» многа пішуць і спрачаюцца і чытачы, і крытыкі. Што прымусяла вас напісаць гэтую драматычную гісторыю?

— Час дзеяння апавесці — фінал Сталінградскай бітвы. Сталінград многа значыў не толькі для фронту — яго перамога адгукнулася і на акупіраванай тэрыторыі. У Беларусі Сталінград стаў паваротным момантам у развіцці партызанскага руху. Многія з тых, хто яшчэ не выбраў свайго шляху, хістаўся, іменна пасля Сталінградскай перамогі пайшлі ў партызаны. Нават некаторыя паліцэйскія наладжвалі сувязь з партызанамі. І толькі тыя, хто моцна паграз у злачынствах перад народам, засталіся пры сваім, становячыся яшчэ больш жорсткімі, і ішлі напрамом, па дужках крыві.

У гэтай апавесці мне хацелася паказаць шляхі выбару, прасачыць псіхалагічны чалавека, які ступіў на шлях здрады, але раптам даведзеся аб Сталінградзе. Антыпод яму — Зося, якая зрабіла выбар даўно, у самым пачатку.

— У вас шмат гераней жанчын. Вы з вялікай цеплынёй і вельмі цяпліва пішаце аб жанчыне на вайне.

— Якраз у маіх апавесцях мала жанчын...

— А Джулія, Люся, Вера, Клава, Зося?

— Увогуле жанчына і вайна — нешта ненатуральнае і несумяшчальнае. Бо ў баявых умовах жанчына заўсёды аказвалася больш пакутлівай асобай, чым мужчына. Мужчыны старэйшыя асабліва добра гэта разумелі. Дзяўчаты таксама хіліліся да тых, у кім яны бачылі нешта бацькоўскае, матчынае нават. У арміі была ўведзена пасада санінструктара роты, якую звычайна займалі дзяўчаты. Яны павінны былі аказваць першую дапамогу і эвакуіраваць раненых. Калі яшчэ па аднаго раненага да другога. Часта і гінулі так у першым баі.

Гэты цяжар пакут і прымушае нас з такім пітэтам і спачуваннем адносіцца да іх у літаратуры.

— Вашы многія рэчы экранізаваны, пастаўлены ў тэатры. Ці задавальняюць вас гэтыя работы?

— Сапраўды, тэатр і кіно часта звяртаюцца да маіх твораў. Не заўсёды ўдала. Але што рабіць, тут я не вінаваты. Больш удала за іншыя, на мой погляд, экранізацыя «Сотнікава», зробленая Ларысай Шапіцька. Фільм, як вы ведаеце, называецца «Узыходжанне». Чым гэтая пастаноўка ў прышчыне адрозніваецца ад іншых? Перш за ўсё псіхалагічнай паглыбленасцю ў тэму.

Як бы глыбока і трывала творчасць Васіля Быкава ні была звязана з мінулым, якое адзелена ад дня сённяшняга трыма з палавінай дзесяцігоддзямі, яна па-сапраўднаму сучасная. Яго кнігі чытаюць у пяцідзесці краінах свету, а ў нашых бібліятэках на Быкава запісваюцца ў чаргу. Яго заслугі адзначаны Дзяржаўнай прэміяй СССР. Сёлета Васіль Уладзіміравіч ужо ў другі раз выбраны дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Гутарку вяла
Н. КУЗНЯЦОВА.

КАГО КРЫТЫКУЮЦЬ ГЛЕДАЧЫ І КІНАЗНАЎЦЫ

ГАЛОЎНАЕ Ў МАСТАЦТВЕ—АСОБА

Цікавая гэта справа. Вось так за тыдзень прагледзець усе, што зрабіла за год творчая арганізацыя... Студыя «Беларусьфільм» праводзіць штогадовы агляд-конкурс. Сялетні — ужо восьмы па ліку. І па традыцыі ўключае мастацкія, тэлевізійныя, хранікальна-дакументальныя, навукова-папулярныя, мультыплікацыйныя стужкі.

У ДОМЕ кіно пануе ўрачыстая атмасфера. Сябры і знаёмыя вітаюць, падбадзёрваюць тых, чые работы ўключаны ў праграму агляду. (Практычна гэта ўсё, што завершана ў 1979 годзе). У глядзельнай зале самыя зручныя месцы адведзены аўтарытэтныму журы. У яго складзе кіназнаўцы, журналісты, прадстаўнікі грамадскасці. Перад пачаткам дэманстрацыі глядачы знаёмяцца з інтэр'ерамі Дома кіно, з выстаўкай работ мастакоў студыі. Бачна, што многія ўпершыню тут. Гэта рабочыя мінскіх прадпрыемстваў, студэнты, служачыя розных устаноў, куды былі дасланы запрашалыя білеты. Арганізатары агляду-конкурсу прагледзелі і анкетны для глядачоў. Іх думку аб фільмах журы ўлічвала пры падзяленні вынікаў. Вядома, ва ўсім гэтым не было пышнасці, уласцівай славы кінэфестывалю, але, як і там, кожны ў глядзельнай зале прэгнуў сустрачы з высокім масгацтвам, хачуць зведаць радасць адкрыцця, шчасце суперажывання.

АД панядзелка да суботы на ранішніх і вячэрніх праглядах было паказана 13 мастацкіх і тэлевізійных фільмаў, 3 «мульцікі», амаль 30 навукова-папулярных, хранікальна-дакументальных стужак і кіначасопісаў. Я бачыла не ўсё з прапанаванага. Вядома, як і большасць глядачоў, імкнулася не прапусціць мастацкіх фільмаў. Але прыемны ўражанні маю якраз ад работ дакументалістаў.

Выразным аўтарскім успрыманням свету запала ў душу адначасеўка Віктара Дашука «Чароўны мач». Вядомы рэжысёр — дакументаліст, аўтар трагічных фільмаў пра беларускія вёскі, спаленыя карнікамі ў гады вайны, паказвае на гэты раз В'етнам, дзе быў летас у складзе дэлегацыі дзяржаў культуры нашай рэспублікі. Мільгаюць кадры гавароду з нязвычайнай для еўрапейцаў архітэктурай, экзатычнай прыродай, твары дзясчат з чорнымі косамі... Але рэжысёр не акцэнтуюе ўвагу на гэтых прыкметах чужога жыцця. Яго думка ідзе глыбей. Народ далёкай ад Беларусі краіны ня-

даўна перажыў вайну. Яе сляды — шрамы на тварах дзяцей і дарослых, неразмінраваныя пакуль палі, чалавечая памяць аб загінуўшых. У закадравым голасе аўтара гучыць боль за людзей, пракляцце акупантам — і нямецкім фашыстам, на чый міне падарваўся ў дзяцінстве брат Віктара Дашука, і амерыканскім лётчыкам, якія напалмам залілі зямлю В'етнама. Асоба рэжысёра — гуманіста, шчырага патрыёта, барацьбіта за мір — велічна паўстае з экрана, хаця фільм, паўтару, ідзе ўсяго 10 мінут.

Рэжысёр Юрый Лысятаў паказваў дакументальную стужку «Бацькоўскае поле», сродкамі кіно паспрабаваў даследаваць праблемы сучаснай вёскі. І хоць не ўсё атрымалася аднолькава моцна і пераканаўча, жывыя людзі з іх рэальнымі клопатамі, разважаннямі, супярэчнасцямі зірнулі на глядача з экрана.

Як прыйшла да сучаснага чытача «Песня пра зубра», напісаная 500 гадоў назад на лацінскай мове ўраджэнцам Беларусі Міколам Гусоўскім, расказвае фільм А. Карпава. Пра народнага пісьменніка Беларусі І. Шамякіна зняў стужку Д. Міхлееў. Народныя песні заігчалі з экрана дзякуючы Н. Саве...

АДНАК час вярнуцца да мастацкіх фільмаў. Як зазначыў адзін з арганізатараў агляду-конкурсу Валерый Высоцкі — галоўны рэдактар аб'яднання «Тэлефільм», работы нашых майстроў карыстаюцца папулярнасцю на ўсесаюзным экране. Вядома, год на год не выпадае, але «Беларусьфільм» у спісе кінастудый краіны стабільна займае месца ў верхняй палове. Сярод леташніх тэлевізійных стужак асаблівых удач не было, — дадае Валерый Іззанавіч, — знята некалькі неблагіх фільмаў для дзяцей. Станоўчыя водгукі мы атрымалі на фільм «Пункт адліку» В. Турава, прафесійна вельмі цікава зроблена В. Рубінчыкам «Дзікае палаянне караля Стаха» паводле апавесці У. Караткевіча.

Перапыню майго суб'ядніка ўласнымі назіраннямі. Калі гарташ добра выдадзеную праграму агляду-конкурсу, радуешся: якое багацце жыццёвых тэм! Мяркуюць самі: герой аднаго з фільмаў, які шукае па свеце сваё месца ў жыцці, знаходзіць яго нарэшце... у роднай вёсцы; мы маем магчымасць пазнаёміцца з буднямі сучаснай арміі; паназіраць, як фарміруюцца характары спартсменаў; як складваюцца адносіны суседзяў-вяскоўцаў... Здаецца, на экране ўсё, быц-

цам у жыцці. Людзі натуральна гавораць, займаюцца сваімі справамі, весяляцца ці сумуюць. Але вось у фільме пра спартсменаў бачыш дакументальныя кадры нейкіх спаборніцтваў. І побач з іх дынамізмам, страсцямі, пакуты «герояў» успрымаюцца як нешта ружовае і салодкае. Ці то стваральнікам здрадзеў густ, ці то не хапіла ў іх умення факты жыцця зрабіць з'вязаным мастацтвам? На экране канфлікты і характары паўстаюць спрощанымі, лаярхоўнымі.

ВАЛЕРЫЙ Высоцкі мяркуе, што адна з прычын такога становаішча — значная колькасць работ маладых аўтараў. У іх яшчэ няма творчага і жыццёвага вопыту, умення хутка і дакладна арыентавацца ў вытворчых пытаннях. Адсюль і пэўныя мастацкія страты. Вядучыя ж майстры беларускага кіно заняты цяпер фільмамі, якія, магчыма, мы ўбачым на наступным аглядзе-конкурсе. Так, В. Чацверыкоў працуе над мастацкім фільмам пра сучаснае Палессе. В. Тураў экранізуе раман І. Мележа «Людзі на балоце», а новая стужка І. Дабралюбава будзе прысвечана слаўтаму партызанскаму камандзіру Васілю Кержу.

Пацікавімся яшчэ думкай старшынні журы, кіназнаўцы Ефрасінні Бондаравай. Ці мянеца што ад конкурсу да конкурсу?

— Вы, вядома, маеце на ўвазе няспынны і паслядоўны рух наперад? Але ў мастацтве ўсё не так проста. Я з пэўнасцю магу сказаць, што год ад году мяняюцца тэмы, сюжэты, з'яўляюцца новыя імёны рэжысёраў, аператары, мастакоў... Адно засмучае мяне нязменна: слабыя дэбюты як вынік несафарміраванай яшчэ асобы творцы, у якога няма ўласнага і цвёрдага погляду на свет. І справа тут не ва ўзросце.

МНЕ ўяўляецца саканамерным гэты пераход разважанняў ад вытворчых, мастацкіх праблем да маральных. У той ці іншай меры яго рабілі ўсе, з кім мне давялося гаварыць пра вынікі агляду-конкурсу — работнікі студыі, кіназнаўцы, глядачы. Дзяржава дзе творцам права самастойна выбіраць прафесію, набываць адпаведную адукацыю, атрымліваць матэрыяльныя сродкі для здымак. А іх абавязак — дастойна і ўмела распарадзіцца ўласным талентам, працаваць так, каб у поўны голас выказаць мовай мастацтва думкі і спадзяванні сучаснікаў, свайго народа. Другога шляху да поспеху няма.

Валянціна ТРЫГУБОВІЧ.

прэм'еры, выстаўкі, сустрэчы

Работы маладых беларускіх мастакоў У. Сулкоўскага і А. Родзіна дэманструюцца ў выставачнай зале Саюза мастакоў БССР. На палотнах — сённяшні дзень рэспублікі, прыгажосць вясковых краявідаў, любячая сэрцу аўтараў мясціны.

НОВАЯ КАЗКА — У ТЭАТРЫ ЛЯЛЕК

Малыўніная праграма са знаёмымі партрэтамі мудрага і добрага казачніка Ханса Крыстыяна Андэрсена запрасіла дзяцтва на прэм'еру Дзяржаўнага тэатра лялек БССР. Яго артысты далі сцэнічнае жыццё героям адной з лепшых казак пісьменніка — «Салавей». Пастаноўку п'есы ажыццявіў студэнт-выплоўнік Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута Аляксей Ляляўскі. Першымі глядачамі спектакля сталі вучні 81-й мінскай школы, куды тэатр заўсёды прывязджае з прэм'ерамі.

НА ДАЛЁКІ УСХОД З КАНЦЭРТАМІ

Агітбрыгада Беларускага політэхнічнага інстытута «Белая Русь» адправілася на гастролі ў Хабараўскі край. На Далёкім Усходзе студэнты выступілі з канцэртнай праграмай «У песнях застанемся мы», у якой раскажуць пра нашу рэспубліку.

«ВЫКЛІКАЕМ НА БІС»

Сотні тэкстыльчыкаў пабывалі ў Палацы культуры Аршанскага льнокамбіната на музычнай маладзёжнай праграме «Выклікаем на біс». На сцэне выступалі вядучыя калектывы мастацкай самадзейнасці камбіната — ансамбль «Сіні лён», танцавальная група «Белая Русь», артысты студыі балета танца «Спектр», удала дэбютаваў новы ансамбль народных інструментаў.

РАЗМОВА ПРА МУЗЫКУ

У Мінску адбылася сустрэча маладых кампазітараў Чэхаславакіі і Савецкага Саюза, якія абмяркоўвалі свой канкрэтны ўклад у стварэнне сацыялістычнай музычнай культуры. Былі праслуханы шматлікія творы ўдзельнікаў сустрэчы ў запісе з наступным абмеркаваннем іх. Чэхаславакія і савецкія кампазітары прынялі ўдзел у сумесным канцэрте камернай музыкі.

...З ТВОРАЎ ВАСІЛЯ БЫКАВА

У канцэртнай зале Цэнтральнага Дома мастака ў Маскве ўпершыню прагучала новая праграма «Апаваданні пра вайну» ў выкананні майстра мастацкага чытання, артыста Юрыя Гольшова. Кампазіцыя складзена з твораў Васіля Быкава. Прэм'ера манаспектакля, прысвечанага 35-й гадавіне Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, прайшла з вялікім поспехам.

У Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай тэатры імя Янкі Купалы адбылася прэм'ера спектакля «Мы, што ніжэй падпісаліся» па п'есе А. Гельмана. Рэжысёры-пастаноўшчыкі В. Раеўскі і А. Андросік.

НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля.

Фота У. КРУКА.

нашы слаўтыя зямлякі

МОВАЗНАВЕЦ З ДАЊЛОЎКІ

Вядомы вучоны-мовазнавец Сцяпан Некрашэвіч нарадзіўся 26 красавіка 1883 года ў вёсцы Данілоўка Светлагорскага раёна. Спачатку вучыўся ў вандроўнага настаўніка — «дарэктара», а потым скончыў Пянярэжскую настаўніцкую семінарыю. Працаваў у вясковай школе на Віленшчыне і адначасова вучыўся ў Віленскім настаўніцкім інстытуце.

У 1914 годзе, калі пачалася імперыялістычная вайна, Сцяпан Некрашэвіч прызвалі ў салдаты, і ён знаходзіўся ў дзеючай арміі, на Бесарабскім фронце. Пасля Лютаўскай рэвалюцыі некаторы час жыў у Адэсе.

У пачатку дваццятых гадоў Сцяпан Некрашэвіч прыязджае ў Мінск і становіцца інспектарам навуковых устаноў Наркамсветы БССР. Ён займаўся выданнем беларускіх кніг, аховай помнікаў старажытнасці і твораў мастацтва. Гэта быў час, калі разгортвалася

работу новая савецкая школа, якая адчувала патрэбу ў падручніках, асабліва па роднай мове і літаратуры. І Сцяпан Міхайлавіч бярэцца за нялёгкае, але пачэснае справу: складае першы «Лемантар» (так у той час звалі буквар), потым дзве часткі «Роднага слова» — кнігі для літаратурнага чытання. Пабудаваныя на лепшых узорах народнай творчасці і мастацкай літаратуры, заснаваныя на перадавых ідэях педагогікі і метадыкі, яны доўгі час служылі ўзорам для выдання школьных падручнікаў.

У 1922 годзе ствараецца Інстытут беларускай культуры. Адным з яго самых актыўных арганізатараў, першым кіраўніком і старшынёй Камісіі па ўкладанні слоўніка жывой беларускай мовы быў Сцяпан Не-

крашэвіч. Пазней ён працаваў старшынёй аддзялення мовы і літаратуры і старшынёй Слоўнікавай камісіі.

Сваю работу ў Слоўнікавай камісіі С. Некрашэвіч цесна спалучаў з разгортваннем краязнаўчай работы. Сам ён быў членам Цэнтральнага бюро краязнаўства, супрацоўніцаў у часопісе «Наш край»: заглядаў вывучаць народныя гаворкі, даваў парады і інструкцыі па зборанні і апісанні лексічнага матэрыялу. Гэты заклік знайшоў шырокі водгук у настаўнікаў, студэнтаў, вучняў, у шматлікай арміі краязнаўцаў. За кароткі час сабралі і даслалі Слоўнікавай камісіі каля 400 тысяч слоў народнай лексікі з розных раёнаў Беларусі.

Харэктэрнай рысай «Расійска-беларускага слоўніка»

1928 года з'яўляецца шырокае адлюстраванне сінанімікі беларускай мовы. Да рускага слова даецца не адно, а некалькіх беларускіх (колькасць сінанімаў іншы раз даходзіць да дзесяці). Напрыклад: быстро — шыбка, шпарка, хутка, спрытна, борзда, прудка, віхрам, кацьма, як мананкай спаліць; безотрадных — бязрадасны, беспачешны, беспачтольны, безадхланны, смутны, прыкры. Укладальнікі імкнуцца падабраць удалы адпаведнікі да рускіх фразеалагізмаў (баклушы бить — бібікі біць; набекрень — на бакір). Слоўнік 1928 года адыграў вялікую нармалізуючую ролю ў справе фарміравання лексікі беларускай літаратурнай мовы і аказаў значны ўплыў на лексікаграфічныя працы пазнейшага часу. Вялікая колькасць слоў,

ўпершыню ўлічаных С. Некрашэвічам і М. Байковым, увайшла ў «Руска-беларускі слоўнік» 1953 года (аржанец, балістыка, бляха, дзятэлы, дзіваціл, жакей, каряц).

У лістападзе 1926 года адбылася Акадэмічная канферэнцыя па рэформе беларускага правапісу і графікі, на якую з'ехаліся мовазнаўцы не толькі з Савецкага Саюза, а і з-за мяжы. Тут прысутнічалі вучоныя з Польшчы, Германіі, Чэхаславакіі, Літвы, Латвіі і іншых краін. Сцяпан Некрашэвіч — актыўны ўдзельнік і арганізатар гэтай канферэнцыі. Ён выступаў з двума дакладамі: «Сучасны стан вывучэння беларускай мовы» і «Да пытання аб рэформе нашага правапісу». Некрашэвіч падтрымліваў тых удзельнікаў канферэнцыі, якія давалі станоўчыя рэкамендацыі, прапаноўвалі такія напісанні і формы, якія не

[Заканчэнне на 8-й стар.]

„Равеснікі“ маманта

Гледзячы на акамянелую косць велічыню з валёнак, цяжка нават падумаць, што гэта зуб. Побач — кавалак скуры таўшчынёю ў палец, пасма доўгай поўсці з залаціста-рыжым адлівам. Абломкі цёмна-шэрых іклаў... Гэта — рэшткі самых буйных на зямлі жывёлін, што насялялі тэрыторыю сённяшняй Беларусі.

Апошнія з іх вымерлі больш чым 17 тысяч гадоў назад. Косці мамантаў не-не ды і знойдуць археолагі, будаўнікі, здабытчыкі карысных выкапняў. Апошняя знаходка — акамянелыя рэшткі цэлага статку — на беразе Дзвіны і прыцягла карэспандэнта ў Інстытут геахіміі і геафізікі Акадэміі навук БССР. Вучань вядомага савецкага геолога акадэміка АН БССР Г. Гарэцкага П. КАЛІНОУСКИ прайшоў усю Беларусь, Казахстан, бываў на раскопках у Смаленскай, Бранскай абласцях — усюды, дзе знаходзілі паўночных сланоў і іншых старажытных жывёл.

— Пётр Фёдаравіч, звычайна ў друку з'яўляюцца паведамленні аб мамантах, знойдзеных у Сібіры. Як часта знаходзяць іх на тэрыторыі нашай рэспублікі?

— Зірніце, калі ласка, на гэтую карту. Бачыце, яна, як гарохам, усыпана кружочкамі. Гэта месцы знаходак старажытных паўночных сланоў, — гаворыць даследчык. — Упершыню на беларускай зямлі іх выявілі яшчэ ў XVI стагоддзі, калі ў Міры на Гродзеншчыне капалі катлаван пад касцёл. Астанкі гэтых вялікіх жывёл былі знойдзены на берагах Нёмана, Дняпра, Сожа, Прыпяці, Бярэзіны, Буга. Некалькі гадоў назад будаўнікі наткнуліся на іх і на тэрыторыі Мінска. Усяго на беларускай зямлі выяўлена 174 месцазнахо-

джанні мамантаў. Звычайна трапляліся астанкі адзіночных выкапнёвых звяроў, а на беразе Дзвіны каля Віцебска, у кар'еры, дзе здабываюць даляміт, упершыню выяўлены цэлы акамянелы статак. Пад шаснаццаціметровым слоём наносаў добра захаваліся пяць вялікіх іклаў, пазванкі, рэбры і іншыя косці. Знаходка адпраўлена ў Віцебскі краязнаўчы музей, ёсць надзея сабраць для паказу шкілет. Дарэчы, на тэрыторыі Беларусі знойдзена чатыры шкілеты паўночных сланоў.

Усе гэтыя знаходкі даюць падставу зрабіць вывад, што маманты на нашай зямлі былі не прышэльцамі, а пастаяннымі і даволі шматлікімі насельнікамі. Гіганцкіх жывёл, асабліва маладых, было лягчэй заманіць і забіць. Мясца ішло ў ежу, скуры — на хаціны, лодкі, абутак, тлушч — на асвячленне. Аб гэтым сведчаць стаянкі старажытных паляўнічых, знойдзеныя каля вёсак Бердыж Чачэрскага, Юравічы Калінкавіцкага раёнаў. Асабліваю каштоўнасць для палеантолагаў маюць так званыя кухонныя звалкі, дзе выяўлена шмат касцей мамантаў і іншых жывёл, на якіх вялося паляванне. Самым жа багатым аказаўся створаны ракой Віліяй «сметнік», дзе выяўлена звыш трох тысяч касцей усіх жывёл, на якіх палявалі ў сіваю даўніну. Вось яны і «расказалі» вучоным пра тагачасных насельнікаў.

— Вы абследавалі астанкі многіх мамантаў, сваімі вачыма бачылі сенсацыйную знаходку ў Якуціі — маманцяня «Дзіму», што праляжала ў вечнай мерзлаце на працягу сарака тысяч гадоў.

Як жа выглядалі старадаўнія гіганты жывёльнага свету?

— Навука ўжо склала даволі поўны партрэт мамантаў, ведае, як яны выглядалі, як жылі, чым харчаваліся. Важлівыя каля сямі тон. Пакрыты былі густой доўгай поўсцю. Трохметровыя іклы дазвалялі здабываць ежу з-пад глыбокага снегу. Раслінную ежу — галінкі хвой, траву — пераціралі на шырокіх, як талеркі, зубах, што важлівы да дзюсяці кілаграмаў. Устаноўлена, што на працягу жыцця ў маманта зубы мяняліся шэсць разоў.

— Паўночныя сланы склалі ў гісторыі жыцця на Зямлі цэлую эпоху. Якім быў жывёльны свет «пры мамантах», які лёс іх «равеснікаў», ці дажыў хто з іх да нашых дзён?

— Старажытны свет на тэрыторыі сённяшняй Беларусі быў даволі багатым. Лясы насялялі сучаснікі маманта — шарсцістыя насарогі, парослыя травой прасторы — авечкабыкі, паўночныя і буйнарогія алені. Вадзілася сем відаў сланоў, чатыры віды дзікіх коней, пячорны і бурый мядзведзі, дзікі, капітныя, лемінгі, а таксама далёкія продкі сучасных сабак, кошкаў, свіней. Усяго выяўлена каля 70 відаў выкапнёвых жывёлін. Самыя старажытныя — паўднёвы слон і дзікабраз — жылі каля пяцісот тысяч гадоў назад. Многія з дагістарычных жывёлін захаваліся да нашых дзён: тундру насяляюць авечкабыкі, паўночныя алені, пясцы, беляя курапаткі, палярныя совы, у гарах Закаўказзя і Сярэдняй Азіі жывуць дзікабразы. На тэрыторыі нашай рэспублікі — зубры, высакародныя алені, дзікі, зайцы-белякі, беляя курапатка, глушцы. Рэдкія і знікаючыя жывёлы ўзяты пад ахову дзяржавы.

К. ТЫЧЫНА.

Гарачае сярэднеазіяцкае сонца і лютыя маразы, моцныя завеі сустрэлі ўдзельнікаў турысцкага паходу з Магілёва ў гарах Паміра-Алая. Але што гэтыя нягоды ў параўнанні з тымі ўражаннямі, якія назаўсёды засталіся ў беларускіх скалапазаў пасля заканчэння нялёгкага маршрута.

На памяць аб ім магіляўчане зрабілі гэтыя цудоўныя здымкі: Горы як сон... Апошнія прамяні заходзячага сонца. Група турыстаў на лёдападзе Райгародскага.

Фота А. ТАЛКАЧОВА.

(ПОРІ)

Не толькі ў Савецкім Саюзе, але і за мяжой добра вядома беларуская шашачная школа. Чэмпіёнам свету быў

Анатоль Гантварг. Не раз тытул мацнейшага ў краіне заваяваў Аркадзь Плакхін і Алена Соркіна.

І вось новы поспех беларускіх шашыстаў. 4 красавіка пачаўся матч за званне чэмпіёна свету па міжнародных шашках паміж мінчанкамі—

урачом Людмілай Сахненка і вучаніцай дзевятага класа Аленай Альтшуль. Алена амаль у два разы маладзей за сваю саперніцу. Але, гледзячы на гэта, мае ўжо багаты вопыт выступленняў.

У мінулым годзе Альтшуль і Сахненка здолелі апарэдыць усіх замежных шашыстак і сваю суайчынніцу Міхайлоўскую на першынстве кантынента, які праходзіў у Галандыі. Але тады беларускія спартсменкі набралі аднолькавую колькасць ачкоў. Спрэчка, адным словам, тады не скончылася.

Першая партыя. У напружанай барацьбе яе выйграла Альтшуль. З вялікай перавагай маладой шашысткі праходзіла і другая партыя. Але больш вопытная Сахненка здолела ўсё-такі дамагчыся нічыёй. У пятай партыі, пасля яшчэ адной нічыёй, ізноў Альтшуль выходзіць наперад—3:2. Да перамогі, як кажуць, рукой падаць. Яшчэ толькі паўачка... Аднак у заключнай, шостае партыі перамагла Сахненка. Пры ліку 3:3, згодна з палажэннем аб чэмпіянаце, Сахненка заваявала тытул мацнейшай шашысткі свету.

НА ЗДЫМКУ: галоўны суддзя спаборніцтва, суддзя Усесаюзнай катэгорыі І. ШАУКАПЛЯС (Варашылаўград) пускае гадзіннік. Фота А. БАСАВА.

Гумар

— Для чаго вы жывяце, што вы робіце для грамадства? — спытай суддзя ў рэцыдывіста.

— Як што раблю? Вы мяне здзіўляеце, ваша чэсць. Я даў работу паліцыі і суду!

У час чарговай перапалкі ў кангрэсе тойсты і высокі сенагар закрываў свайму праціўніку — маленькаму і хударляваму чалавеку: — Я магу праглынуць вас і

нават не адчую, што нешта з'еў.

— У гэтым выпадку, — адказаў той, — у вас у жываце будзе больш мазгоў, чым калі-небудзь у малаве.

— Перастань скардзіцца, што я трачу грошы на ўсялякія бескарысныя рэчы. На самой справе я надзвычай беражлівы.

— Вось як! А зогнегушыць-це! Ты купіў яго шэсць гадоў назад, а мы да гэтага часу ні разу ім не карысталіся!

— Не! — крычыць бацька дачцы. — Не, не і не! Я ніколі не згаджуся на гэта! Аўтамашына ў нас раззальваецца, водаправод вечно працякае, дах дзірава, а ты сабралася замуж за пазта!

МОВАЗНАВЕЦ З ДАЊІЛОЎКІ

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.) супярэчылі законам беларускай мовы. Канферэнцыя прыняла прапанову С. Некрашэвіча аб пашырэнні аканя на запазычаныя словы. Некаторыя з яго прапаноў, у той час адкінутыя, былі прыняты пазней, у 1957 годзе, пры зменах і ўдакладненнях беларускага правапісу.

С. Некрашэвіч уваходзіў ва ўрадавую камісію, якая на базе Інстытута беларускай культуры падрыхтавала і ажыццявіла стварэнне Акадэміі навук БССР. Паставай Савета Народных Камісароў БССР 26 снежня 1928 года С. Некрашэвіч быў зацверджаны правадзейным членам і віцэ-прэзідэнтам Акадэміі навук БССР.

У тагачасным друку адна за адной выходзілі яго працы па беларускай мове і дыялекталогіі. Гэта — «Правапіс спрэчных дзеяслоўных форм», «Да пытання аб укладанні слоўніка жывой беларускай мовы», «Да характарыстыкі беларускай гаворак Парыцкага раёна», «Мова кнігі Касцяна Рымля-

ніна Ераміты «О уставах магнастических», «К сталеццю ад дня нараджэння П. В. Шэйна» і іншыя.

Асабліваю цікавасць выклікае праца С. Некрашэвіча «Да характарыстыкі беларускіх гаворак Парыцкага раёна». У пачатку яе апісваюцца прыродныя ўмовы, мінулае раёна, побыт жыхароў, эканамічны ўклад. Потым дзецца падрабязная характарыстыка гаворак, іх фанетычныя, марфалагічныя і сінтаксічныя асаблівасці. У заключнай частцы змешчаны слоўнік гаворак. Пададзена больш за 300 народных слоў, невядомых літаратурнай мове. Тэкставыя ўзоры ўтрымліваюць таксама цікавыя звесткі па этнаграфіі.

Сучаснікі высокая цанілі дзейнасць Сцяпана Некрашэвіча. Аб яго працах станоўча адгукаўся вядомы беларусазнавец, акадэмік Я. Карскі і сусветнавядомы лінгвіст прафесар М. Грунскі. Імя ўраджэнца вёскі Данілоўка ўвайшло ў беларускія слоўнікі і энцыклапедычныя выданні.

Сяргей ПРАЧ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. 613